

Şeytanın gölgesinde

İnan Çetin ilk romanında insanın ezeli mücadelesi olan iyilik-kötülük çatışmasını hikâyelerle bezeyerek ele almış. Romanda anlatılan onlarca hikâye insanın Şeytan'dan çok daha kötücül ve tehlikeli bir varlık olduğunu kanıtlamaya çalışıyor.

SEDA BÜTÜN
butunseda@gmail.com

İnan Çetin'in "Bin Yapraklı Lotus" (2003) ve "İçimizdeki Şato" (2005) adlı öykü kitaplarından sonra 2007'de yayımlanan kitabı "İblisname- Bir Hayalin Gerçek Tarihi", birçok öyküden oluşan yapıyla bir yazarın öyküden romana geçişine tanıklık edebildiğimiz bir ilk roman. Felsefi-dini bir velpazede gelişen zengin anlatımı ve çok hikâyeli yapısı romanın en gözde çarpan özelliği. Her ne kadar, bu hikâyelerin içinde çok ilginç olanları olsa da, bu kadar çok hikâyenin anlatılması ama hikâyenin biraz zayıf kalmasına ve sağlam bir iskelete sahip olamamasına neden olmuş.

Onuz iki bölümden oluşan romanda anlatı üç ana koldan ilerliyor. Ana hikâyede İngilizce ve Osmanlıca çeviriler yaparak hayatını kazanan Emir'in kendisini terk eden karısı Oya'yı aradığını görürüz. Bilmediğimiz bir nedenle Oya, Emir'i terk etmiştir. Sonrasında Emir, karısının yaşadıkları şehri de arkasında bırakıp K. kentinde bir nevi düşünkiler evi olan Merhamet Evi'ne sığındığını öğrenir ve karısını bulmak üzere buraya gelir. Merhamet Evi'nin yöneticisi babasının da yakın arkadaşı ve aynı zamanda akrabası olan Fikri Bey'dir. Fikri Bey, uzun beyaz sakalları ve korkuncu kara gözlüğüyle Emir'i etkilemiştir. Bir yandan da büyük gizlilik ilkelere olan Merhamet Evi'neki karısıyla ilişimin kurulabileceği umuduyla Emir, Fikri Bey'e yaklaşıp onun güvenini kazanmaya çalışmaktadır. Bu hususlarında öncelikle hiç karısından bahsetmeyip sadece kitaplar, iyilik-kötülük gibi konular üzerine sohbet ederler. Fikri Bey bir şeyler saklıyor gibi görünür Emir'e. Zaten K. kentinde Merhamet Evi'yle ilgili söylenegelen dedikoduları Emir'de düymüştür. Her karısının orada bulunduğundan kaynaklanan özel bir ilişkiye hem de tamamen olayların dışında biriymişcesine Merhamet Evi'nin sırrını öğrenmeyi bir amaç haline getirir.

Merhamet Evi'nin gerçek yüzü

Ana hikâyede yeterince geliştirilemediği romanın zayıf noktası olarak görülebilecek birkaç durum söz konusudur. Roman boyunca, varoluş amacı yardımı multipları barındırıp onlara maddi ve psikolojik destek sağlamak olan Merhamet Evi'yle ilgili dedikodulardan bahsedilerek Merhamet Evi'nin etrafında bir sır perdesi oluşturulmuştur. Bu evin aslında adının tersine kötülüklerin yuvası olduğu, Fikri Bey'in de aynı şekilde aslında kötü bir adam olduğu yönündeki dedikoduların aktarılması okuyucunun sonunda polisiye bir öyküye varacağını düşüncesine kapılmasına yol açabilir. Ancak roman sonunda Merhamet Evi'ne dair okurun zihninde yaratılan bütün sorular cevapsız kalır. Ne Fikri Bey'e ne de bu evin gerçek yüzüne dair duyurucu bir sonuca ulaşabiliriz.

Cerçeve olarak görülebileceğimiz bu hikâyede, Merhamet Evi'nin gerçek yüzünü anlayamadığımız gibi Emir ve Oya'nın ilişkisinin de gerçek çıkmazlarını göremiyoruz. Aralarında geçen konuşmalarda Oya'nın perspektifinden bu ilişkinin bitmesinin neden olan başka sebeplerin olduğu sezildiği hâlede sonuna tek nedenin Emir'in islediği büyük günah olduğunu görmek hikâyede açık kalan diğer noktalardan diğeridir.

Ekşik bırakılmış hissi yaratan başka bir konu da Emir'in büyük günahı... Emir-Adem ilişkisinin bir bakıma yüzeysele ele alınması, okurun bu olayın romantik yerini sorgulamasına neden oluyor.

Romanda diğer yandan ilerleyen önemli bir hikâye de romanla aynı adı taşıyan Fikri Bey'in Emir'e Osmanlıcadan çevirmesi için verdiği "İblisname"dir. Bu metinde Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemlerinde yaşanan genç bir kadının trajedisini okuyor. Elif, kocasıyla ve yeni doğan oğluyla birlikte Bevoğlu'nda sıcak yuvasında yaşayan genç ve güzel bir kadındır. Her şey kocasının savaşta gitmesiyle başlar. Aylar sonra ölüm haberi gelmesiyle birlikte Elif acılarıyla baş başa kalmıştır. Aslında Elif'in hayatını zorlaştıran büyük geçim sıkıntısı ya da diğer maddi derler değildir. Elif

bedeninin arzularını dizginleyemeyip süflü zevklerine erişemediğini duyduğu korkular yüzünden acı çekmektedir. İffetli bir kadın olarak istemesine rağmen arzularını bastırmakta da zorlanmaktadır.

İnsanın şeytanlığı

İblisname olarak adlandırılan bu iç hikâye sekiz bölümden oluşuyor. Romanın esas meselesi olarak görülen insanın şeytanlığının en açık tartışıldığı hikâye de budur. "Her kadının içinde upka bir Meryem Ana olduğu gibi, Meryem Ana kılığında gizlenmiş bir Şeytan da vardır. Her erkeğin içindeyse hem öldürüp hem seven, günah işlemeyi hak sayan eski tanrılar da vardır ki, bunlar da Şeytan kılığındadır. Kısacası, Elif o an hem cekiği acılarından ötürü üzüntülü, kederliymi, hem de genç Pertev'i çıplak haval edecek kadını, gizli de olsa, zavallı, açlık arzularının alev alev yanan ateşine direnmeyordu." (s. 153) Kucağında bebeği ve kafası eğik figürleriyle bir Meryem Ana ikonuyla benzeren Elif'in "demonik" tarafını, arzularına ulaşabilmek için işlediği günahla birlikte görmüş oluruz.

Kitapta anlatılan pek çok hikâye içerisinde insanın şeytani ya da kötücül tarafını en keskin şekilde anlatan da Elif'in iyilik ve kötülük, iffet ve şehvet arasında ne yapacağını bilememesinden kaynaklanan bunalmışlığı olup açtığı bu trajik öyküdür.

Romanda hikâyenin aktığı diğer bir kanal, Emir'in K. kentinde Merhamet Evi'nin dışındaki bir başka zaman geçirici Pervin ve Tasta'nın konuşmalarından anlatıldığı bölümlerdir. Bu bölümlerde Emir, Pervin ya da Tasta'nın birbirine anlatıkları hikâyeler sayesinde romandaki şeytan-İnsan benzerliği ya da çatışması meselesi daha bir açılmış olur. Bu meseleye katkı yapamaması dışında, Pervin ya da Tasta'nın ne anı karakter Emir'in

geliştirilmesinde ne de olay örgüsünde bir etkileri vardır. Özellikle Emir, Fikri Bey, Pervin, Tasta'nın ve Oya'nın birbirlerine anlatılanları bütün o yan hikâyeleri de düşündüğümüz zaman yazarın bu romanda en önemli meselesinin insanın iyilik ve kötülük, yani Şeytan ve Tanrı arasında kalması diye-

biliriz. "Böylece, ne kadar karşıt sözcük varsa hepsi karestisi, ölü ve diriler bu kardeşlik duygusuyla birbirine öylesine bağlıydı ki, iyilik duygusunu bızden esirgemeyen Tanrı, kötülüğü de esirgememişti hiç." (s. 165) Elif'in tasvir edildiği bölümde söylediği gibi içinde Meryem Ana'yı taşıyan kadın Şeytan'da taşıyordu.

Niçin İblisname?

Dış katmanda Emir'in, iç katmanda Elif'in bunalmalarının kaynağı bu çatışmadır. İçlerinde hissettikleri bu iki zıt gücün mücadelesidir onların ruhunu sakan. Elif, İblisname'nin birinci bölümünde "Kitabımın adının niçin İblisname olduğunu merak ediyorsunuzdur, söyleyeyim: Ben kötül bir kadımdım. Arzularıma, korkularıma, cinselliğime yenildim. Onununda koskoca bir hayat vardı...," derken bu micedelede Şeytan'a yenildiğini itiraf eder. (s.49) Aynı şekilde aynı günahı işleyen Emir'in ise kendisiyle hesaplaşması farklı bir şekilde gerçekleşir.

Pervin ve Emir arasında geçen bir konuşmada Pervin'in dile getirdiği sözler metnin asıl meselesinin özüne de aktarılan kanımadır: "İnsan çattan yaratıldığı için, Şeytan'dan daha tehlikelidir, her fırsatta lanet okuduğu o akılcı, ıradele pis yaratığın en önemli özelliğinin kışkırtıcı olduğunu biliyoruz mu acaba? İnsanı kışkırttığı için ona sadece emmedığını hiç düşünmüyor mu?" (s.149) Romanda anlatılan onlarca hikâye insanın Şeytan'dan çok daha kötücül ve tehlikeli bir varlık olduğunu kanıtlamaya çalışır.

Kısacası, İnan Çetin ilk romanında insanın ezeli mücadelesi olan iyilik-kötülük çatışmasını hikâyelerle bezeyerek ele almıştır. Yazarın felsefi-dini zemine anlam bulamaz benzetmeleri ve çağrışımları metni ilginçleştirirken, anlatılan hikâyenin çokluğu romanın iskeletini oluşturan bir hikâyenin tam anlamıyla kurulumasına olmasına da neden olmuş denilebilir.

Söz, bakış, davranış:

"Uzun Bir Ömür İçin Uzun Bir Elbise"

İnan Çetin üslupçu bir yazar. Bu üslubu ince ince işlemeyi seviyor.

"Uzun Bir Ömür İçin Uzun Bir Elbise", iyi bir üslupla yazılmış, Doğru'nun birçok yazarına göndermeler yapan bir metin...

SEVAL ŞAHİN
sevalsg@gmail.com

"Uzun Bir Ömür İçin Uzun Bir Elbise", başka dünyada yaşayan karakterlerin hayatlarını yazan bir romanı hayata süzen bir roman. Fua't'ın yazdığı başında yazara anlatıkları, onun an-

İstanbulArtNews

Ayık Sanat Gazetesi
Ocak, 2015 Sayı: 5

İntizap Sahibi: Pilevneli Proje ve
Danışmanlık Ltd. Şti. Adına
Murat Pilevneli

Genel Yayınlar Direktörü: Yasemin Bay
yasemin@istanbulartnews.com

Edebiyat Yayın Yönetmeni: Çağlayan Çevik
caglayan@istanbulartnews.com

Yazı İşleri Müdürü: Sibel Oral
sibel@istanbulartnews.com

Tasarım Uygulama: Hüseyin Akıncı
huseyin@istanbulartnews.com

Reklam Direktörü: Hülya Kuzulirmak
hulya@istanbulartnews.com
reklam@istanbulartnews.com

Müşteri İlişkileri ve Abonelik:
abone@istanbulartnews.com

İdari Koordinatör: Kaan Congaralı
kaan@istanbulartnews.com

Yanetici Yeri:
Kulçalı Paşa Mah. Altınbilek Sk. No:9 D:7
Giangir - Beyoğlu / İstanbul

İletişim:
T: +90 (212) 259 03 94
F: +90 (212) 259 03 95
info@istanbulartnews.com

Baskı yeri:
Dünya Süper Veb Ofset A.Ş.
"Globus" Dünya Basınevi 100. Yıl Mh.
Bağcılar - İST.
Tel: 0212 440 24 24

Yayın türü: Ayık süreli

ISSN: 2148-1105

İAN Edebiyat ve diğer İstanbulArtNews ile
birlikte ücretsiz olarak verilmektedir.

İstanbul Art News ve buna bağlı ekleri Pilevneli Proje ve Danışmanlık Ltd. Şti. tarafından yayımlanmıştır. Bu yayında yer alan yazı ve fotoğrafların tüm hakları kredi sahiplerine veya İstanbul Art News'e aittir. İzinsiz alıntı yapılamaz. Tüm yazı ve görsellerden izna sahibi sorumludur. Haranlar sorumluluğu ilza sahiplerine aittir.

latımlıya bizim okur olarak karşımıza çıkar.

Romani okurken birçok kez aklıma Ahmet Hamdi Tanpınar'ın "Yaz Yağmuru" hikâyesi geldi. Yahancı bir kadını yıllardır birlikteliğine hissedilen yakınlık, beden her hareketinin, ağzından çıkan her kelimenin neredeyse kaydedilmeye, hafızada tutulup sonrasında yeniden hatırlanmak için bir yerlerden rahatça çıkabilecek şekilde verilişirilmesi benzer bir durum, "Uzun Bir Ömür İçin Uzun Bir Elbise" romanında da var.

Fuat, uzun zamandır aşık olduğu Lina'yı aslında ilk defa tanıyormuş gibi bir bakışla bakıyor ona her seferinde. Romanın temel düğümünün başında bunun geldiğini düşünüyoruz. Lina'nın babasının Varlık Vergisi sonucu verilişirmediğinden Aska'ye verilişirip orada zürreden ölmesinden sonra değişen hayatı, dünyaya bakışı, bir ülkenin kendi içine bakışı, Fua't'ın hayatına bakışı, Seher'in, Ayla'nın Fua't'a ve kendilerine bakışı, Lina'nın etrafına bakışı... Ancak bu bakış, görülenler çok görülmemen, hayallerle, düşüncelerle beslenmiş bir bakış. Özellikle Fua't ve Lina'nın bakışları, içlerindeki dünyanın dışarıya yansımaları şeklinde ortaya çıkıyor. Nitekim bu nokta romanda Lina'nın bedensel ve zihinsel durumuna dair değişiklikler önemli bir ayrıntı oluşturuyor.

Lina, babasının Aska'le de ölmesinden sonra fele geçiyor ve üç yıl bu hâle kalıyor. Sonrasında bedeni iyileştirmede ise bu sefer de aklı ona bir ovur oynuyor ve gördüğü herkesi aynı kişi yani Fua't zannetmeye başlıyor; ardından önce kısa sonra uzun süren zihin karışıklıkları yaşıyor. Beden ve aklı bu şekilde hep bir iyileşme süreci içinde olmaları, neredeyse biri olanları diğerlerinin felci olması hali bakışın nasıl bir ovurma/ovunma ve görme/görülme durumunda olduğunu ortaya koyuyor.

Romana eşlik eden temel unsur müzik. Fua't'ın Lina'ya olan aşkı ve Seher'e olan tutkusundaki kendine has özellikler taşıyan bakış, beden/aklı ayrılığı, ama farklılığı değil, öncebilmek Lina ile evlenme kararında ortaya çıkıyor. Fua't, Lina'ya ona ulaşmak imkânsız olduğu için sevip arzularken her defasında hayallerinde ve düşüncelerinde olan saplantısını beslemeye için yeni unsurlar bulmayı ihmal etmiyor. Böylece her durumda kendisi için tutkulu bir hal yaratmaya başlıyor. Lina'da yaşadığı aşkı bu aklı ve ruhi durum, Seher'de onun bedensel ge-

derilen tensel zevklere dönüştürülüyor. Seher'de de kendini, düşüncelerinin bedenine ona verdiği arzulara hapsedmeye çalışıyor.

Bakışa roman boyunca eşlik eden temel unsur, müzik. Romanımızun başkarmamı bir müziğin. Hayatının en ince ayrıntılarını çok da tanımadığı bir başka müziğiyle Ayla ile paylaşıyor ve karısını, Lina'yı iyileştirmeye için kullandığı yöntemler arasında müzik terapisi de var ve tabii ki fizyoterapi de. Biri onun ruhuyla diğer ise bedenine hitap ediyor. İki terapi birlikte Lina'yı iyileştiriyor.

Müzik, beden/aklı/ruh ilişkisine paralel bir başka ilişkisi söz/dil ilişkisini getiriyor. Fua'tın bakışında hayat, düşüncelerle ve hayallerle, algılarla, algılardan ona kalan gölgelerle beslenildiğinden çoğu zaman ağzından çıkan kelimeler ile yüzünün ifadesi ve bakışları birbirinden tamamen farklı şeyler söylüyor. Aynı durum Lina için de geçerli. Gözlerle bakış/dil arasında upka akl/beden ayrılığında olduğu gibi bir konum ortaya çıkıyor, daha doğrusu buna bağlantısızlık demek daha doğru. Böylece dil/beden ve bakış bir araya gelip konum almadığından tutarlı bir davranış da ortaya çıkmıyor. Lina'nın vücudunun parçalanmış uzaqları gibi hepsi bir yere dağılıp gidiyorlar. Bu yüzden Lina'da hep bir hareketsizlik var: Önce bedenine sonra zihninde. Babasının acılarıyla yüzleşmek için onun mezarını bulmaya Aska'ye gittiğinde bir rahatlama hissediyor ama kendisini sağlatması imkânsız, çünkü bağlantısız bir şeyi birleştirmek çözümleri bir çözüm. Asıl bağlantı bulunmadığı süreçte bağlantısızlık hep devam edecek. Fua't ve Lina'nın ilişkileri de öyle. Bir arada yaşamalarına rağmen o kadar bağlantısız bir halleri var ki merdivensiz, çok büyük bir ev benzeri bir ev benzeri romanda müziğin kişide uyardığı izlenimler, duygu durumları cinsellikleri paralel olarak bir aralarında olmaları için çıkıyor, fakat bu atakların da bir karşılığı yok. Dolayısıyla müzik bağlantıyı sağlamaya yetmiyor. Bu noktada romanda Varlık Vergisi sebebiyle yaşanan acılara dair göndermeler de benzer bir durum var. Fua't, Lina'yı ne kadar

severse sevsin onun bir Yahudi olduğunu hatırlamaktan zaman kendini buluyor. Olup bitene karşı olmasına rağmen doğrudan aktif bir hareketine de rastlanmıyor. Sadece rahatsız olduğunu biliyoruz. Anlatısında ülkenin o zamanki halinin acılığı, yaşananların bıraktığı derin travmaya dair izlenimler var, ama bunlar domuk birer manzara gibi. Burada da söz, bakış ve davranış

birleşmiyor. Anlatıdan dökülen kelimeler yaşayan değil kadavra halinde bir bedenden çıkıyormuş gibi bir izlenim halinde. Bu, romanın üslubunu da etkiliyor. İmgeler, betimlemeler bol miktarda kullanılıyor. Bir şeyi anlatmak için başka birçok yol bulunuyor. Başka hikâyeler, başka hayatlar...

Romanın birçok yerinde Fua't'ın kendi hayatı üzerine düşünmesi söz konusu. Bu tefekkür hali onu yaşadığı hayatın dışına fırlatıyor. Fakat kendine dışardan bakmak yerine içeride kalması hatta mümkünse daha fazla dibe gömülmeyi tercih ediyor. Bu yüzden dışarıda olup biten de çoğu zaman sır olarak kalıyor. Örneğin Seher'in hayatının gerçek yüzünü, Lina'nın babasının Aska'le'ye nasıl gittiğini, Ayla'nın hayatının iç yüzünü, Lina'nın evden çıktığında neye gittiğini... Fua't bunların hiçbirini bilmiyor, görüyor.

Tüm olanları ona başkaları gösteriyor. Ancak başka birisi gerçekliği işler ettiğinde yukarıdan yuvarı gibi bir hal ortaya çıkıyor. Romanın zaman zaman Fua't'a bir erkekke gördüğünü söylediğinde bile hemen hareketle geçmiyor, önce düşüncelerinde ve hayallerinde ne olup bittiğini kavramaya çalışıyor; ancak sonra karısını takip edip gerçekte ne ile karşılaşıpasa odaklanabiliyor. Tam da bu noktada kitabın başındaki Feridüddin Attar epigrafı aklı geliyor: "Bu dünya benzer söyleyeşim mi? / İnsanın rüyasında gördüğü şeylere."

Rüya/hayat göndermesi

"Uzun Bir Ömür İçin Uzun Bir Elbise", özellikle Doğru'ya has, gizemli bir anlatı havasına bürünmüş. Anlatı, maddi atmosferine dram eklemiş. Bir de metne yazar, bir nevi anlatılan ilave edilişle gerçek oryantalistik eğe bir araya gelmiş. Romandaki anlatı oluşturan temel unsurlar da bunlar. Masal sözde, dram davranışa, bakış anlatıya demek düşüyor gibi, aradaki bağlantıyı sağlayan anlatıcı, perdenin arkasından konuşan bir günümüz yazarı aracılığıyla okura sesleniyor. Böylece rüya/hayat göndermesi bol miktarda vappılıyor. Bunların birçok defa kullanılması unsurlar olduğunu ise aklımızda tutmamız gerek. Dolayısıyla çok tındır bir anlatı başka karakterlerin ağzından bize yeniden anlatılıyor.

Bu yeniden anlatışta ülke ve yaşanan acı tecrübelerle metaforlarla süsleniyor ama bu da anlatıyı tanımlık kılınca uzaklaştırmıyor. Tanımlık olması bir sorun değil tabii ama bu tanımlıklığı farklı kılan unsurun olmaması bir sorun. Yazarın üslubuna bu ayrılık ekleneyse bağlantısızlıklar da ortadan kalkabilir diye. Yine, Fua't'ın kendisini aynı hâlde bulduğu marangoz Nedim'i gördüğünde bir ölüm halinin insanı uyardırabilecekliği soğukluğa da ekleyerek sonrası geleceğini düşündürüyor, çünkü yazar bize Nedim'in çok acı bir hayatı olduğunu söylüyor, ama gelmiyor, ya da Lina'nın Fua't'ın gözünden bir Yahudi gibi davrandığını anlatıldığı kısımlarda hiçbir benzetme, roman içerisinde neye denk düşüyor çok açık değil. Burada Fua't'ın hayatına da ekleyerek anlatıldığı için onun söylemi böyle düşünülebilir ama bu, söyleme anlatımın dışında ille uyumşan durumlar yaratıyor.

İnan Çetin üslupçu bir yazar. Bu üslubu ince ince işlemeyi seviyor. "Uzun Bir Ömür İçin Uzun Bir Elbise", iyi bir üslupla yazılmış, Doğru'nun birçok yazarına göndermeler yapan bir metin.